

วิเคราะห์การปรับตัวของหนังตะลุงในยุคแพลตฟอร์มสตรีมมิ่ง

AN ANALYSIS OF SHADOW PLAY ADAPTATION IN THE ERA OF STREAMING PLATFORMS

พระมหาปัญญา ปญญาสิริ

Phramaha Panya Panyasiri

วัดมหาจุฬาลงกรณราชูทิศ

Watmahachulalongkornrachuthit

Corresponding Author E-mail: pmpanya@gmail.com

Received May 3, 2023

Revised August 26, 2023

Accepted October 22, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ถึงการปรับตัวของหนังตะลุง ซึ่งเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านของภาคใต้ในประเทศไทย ภายใต้กระแสความนิยมของแพลตฟอร์มสตรีมมิ่งที่เติบโตอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เนื้อหาจากการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องในวงการหนังตะลุง และข้อมูลงานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาพบว่า หนังตะลุงสามารถปรับตัวเข้ากับยุคสมัยได้หลายรูปแบบ ทั้งการปรับเนื้อหาให้ทันสมัย การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาช่วยในการผลิตและเผยแพร่ผลงาน รวมถึงการสร้างการมีส่วนร่วมกับผู้ชมผ่านแพลตฟอร์มสตรีมมิ่ง อย่างไรก็ตาม ยังมีความท้าทายหลายประการที่ต้องเผชิญ เช่น การขาดการสนับสนุนจากภาครัฐ การแข่งขันที่สูงขึ้น การคุ้มครองลิขสิทธิ์ เป็นต้น บทความนี้สะท้อนให้เห็นว่า ศิลปะการแสดงพื้นบ้านแม้จะมีอายุยาวนาน แต่ก็สามารถปรับตัวให้อยู่รอดได้ในยุคดิจิทัล หากผู้ที่เกี่ยวข้องเปิดใจยอมรับการเปลี่ยนแปลง พร้อมนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ หนังตะลุงก็จะสามารถสืบสานต่อไปได้ไม่สูญหายไปจากสังคมไทย

คำสำคัญ: หนังตะลุง, แพลตฟอร์มสตรีมมิ่ง, ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน, การปรับตัว, เทคโนโลยีดิจิทัล

Abstract

This article aims to analyze the adaptation of Nang Talung, a traditional Southern Thai shadow play, under the rapidly growing trend of streaming platforms today. The researcher employed qualitative methods by analyzing content from interviews with people involved in the Nang Talung industry and data from other relevant research. The results showed that Nang Talung can adapt to the modern era in many ways, including updating content, using digital technology to help produce and disseminate works, and creating audience engagement through streaming platforms. However, there are still many challenges to face, such as lack of government support, increased competition, copyright protection, etc. This article reflects that traditional performing arts, although long-standing, can adapt and survive

in the digital age if those involved are open to change and ready to apply technology for benefit. Nang Talung will be able to carry on and not disappear from Thai society.

Keywords: Nang Talung, Streaming Platforms, Folk Performing Arts, Adaptation, Digital Technology

บทนำ

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา เทคโนโลยีดิจิทัลได้พัฒนาอย่างก้าวกระโดด ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในแทบทุกอุตสาหกรรม รวมถึงอุตสาหกรรมบันเทิงด้วย หนึ่งในนวัตกรรมที่กำลังมาแรงคือแพลตฟอร์มสตรีมมิ่ง ที่ช่วยให้ผู้ชมสามารถเข้าถึงเนื้อหาความบันเทิงได้ง่าย สะดวก และรวดเร็ว ผ่านอุปกรณ์เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตต่าง ๆ จากข้อมูลของ Digital TV Research คาดการณ์ว่า จำนวนสมาชิกที่จ่ายเงินเพื่อใช้บริการ OTT (Over-the-Top) ทั่วโลก จะเพิ่มขึ้นจาก 1,473 ล้านคนในปี 2021 เป็น 1,908 ล้านคนในปี 2027 คิดเป็นอัตราการเติบโต 30% (Easton, 2022) ขณะที่มูลค่าตลาดของ OTT ในเอเชียแปซิฟิก คาดว่าจะพุ่งขึ้นเกือบ 3 เท่าตัวจาก 21,400 ล้านดอลลาร์ในปี 2019 เป็น 48,000 ล้านดอลลาร์ในปี 2024 (Statista, 2020)

ความนิยมของสตรีมมิ่งที่เพิ่มขึ้นเป็นอย่างมากนี้ นับเป็นความท้าทายสำคัญที่ทำให้ศิลปะการแสดงดั้งเดิมอย่างหนังตะลุงต้องเผชิญ และจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อความอยู่รอด หนังตะลุงเป็นศิลปะการแสดงผ่านการเชิดหุ่นเงาบนจอผ้าขาว โดยจะสะท้อนวิถีชีวิต ความเชื่อ และอุดมการณ์ของคนท้องถิ่นในแต่ละยุคสมัย แต่เดิมการแสดงหนังตะลุงมักจัดขึ้นเฉพาะในงานบุญประเพณีทางศาสนา หรืองานเทศกาลประจำปี ปัจจุบันจึงไม่อาจตอบโจทย์คนรุ่นใหม่ที่หันไปบริโภคคอนเทนต์ออนไลน์บนสตรีมมิ่งมากขึ้น

การปรับตัวเพื่อเข้าสู่วัฒนธรรมดิจิทัลจึงเป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงไม่ได้สำหรับหนังตะลุง ไม่เช่นนั้นก็จะสูญเสียกลุ่มผู้ชมรุ่นใหม่ไป และอาจเสี่ยงต่อการสูญหายได้ในที่สุด จากการศึกษาของ ดิษยนันท์ ชุมพิบูลย์ (2560) พบว่า การนำเสนอหนังตะลุงในรูปแบบใหม่ที่น่าสนใจ เช่น ผ่านสื่อโทรทัศน์ การจัดแสดงในห้างสรรพสินค้า การทำคลิปออนไลน์ จะช่วยให้เยาวชนรู้จักและเข้าใจหนังตะลุงมากขึ้น ขณะที่ Ratanapob (2021) ได้เสนอว่า ศิลปะการแสดงพื้นบ้านไทย เช่น ลิเก โนราห์ หมอลำ คณะลูกทุ่ง สามารถใช้ประโยชน์จากสตรีมมิ่งในการถ่ายทอดสู่สาธารณะ ซึ่งจะช่วยให้เพิ่มจำนวนผู้ชม สร้างรายได้ และอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทยได้

ดังนั้น บทความนี้จึงมุ่งศึกษาถึงการปรับตัวของหนังตะลุงในยุคดิจิทัล ภายใต้อิทธิพลของแพลตฟอร์มสตรีมมิ่ง โดยจะวิเคราะห์ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ เนื้อหา รูปแบบ เทคโนโลยี การตลาด และการจัดการ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความท้าทาย โอกาส และทิศทางใหม่ ๆ ของหนังตะลุงในบริบทสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงไป อันจะเป็นประโยชน์ต่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งยังชี้ให้เห็นศักยภาพการผสมผสานระหว่างศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมกับนวัตกรรมสมัยใหม่อีกด้วย

ความเป็นมาของหนังตะลุง

หนังตะลุง (Nang Talung) หรืออีกชื่อหนึ่งว่า วายังกูลิต เป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านโบราณของภาคใต้ในประเทศไทย มีความเก่าแก่ยาวนานกว่า 200 ปี โดยมีจุดกำเนิดในอำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช แล้วแพร่หลายไปยังจังหวัดใกล้เคียง เช่น พัทลุง ตรัง สงขลา (สวัสดี เหล็กสมบูรณ์, 2559) หนังตะลุงได้รับอิทธิพลมาจากศิลปะการเล่นเงาภายในอินเดียและอินโดนีเซีย โดยแรกเริ่มเดิมทีเกิดจากแสงเทียนหรือตะเกียงน้ำมันที่สะท้อนกับหุ่นตะลุงอันมีลวดลายประณีตบนเวทีมืดหมึ ซึ่งเป็นวส্তুโปร่งแสงทำจากหนังวัวฟอกแล้วมาขึงกับโครงไม้ (เกษม เรื่องรัตน์, 2540)

เนื้อเรื่องของหนังตะลุงมักมาจากวรรณกรรมท้องถิ่นอย่างไตรภูมิ อุทัยคติ ฉากหลังจะเป็นเรื่องราวที่ผูกโยงกับวิถีชีวิตชาวบ้าน เช่น เรื่องเกี่ยวกับนาข้าว การทำสวน ประเพณีและความเชื่อ ผสมกับการสอดแทรกอารมณ์ขัน ตลกไปกฮา สื่อแง่คิด คติสอนใจ และบทเพลงไพเราะ นอกจากการเป็นมหรสพบันเทิงใจแล้ว หนังตะลุงยังถือเป็นพิธีกรรมทางศาสนา ที่ใช้ในการรักษาโรคภัยไข้เจ็บ ทำพิธีกรรมขอคุณเจ้าที่ สื่อสารกับวิญญาณบรรพบุรุษ หรือเป็นเครื่องประกอบในพิธีสำคัญต่าง ๆ เช่น พิธีแต่งงาน พิธีศพ พิธีบวงสรวง ฯลฯ ศิลปินหนังตะลุงจึงได้รับการยกย่องให้มีบทบาทเป็นเสมือน "ผู้นำทางจิตวิญญาณ" ควบคู่ไปกับการเป็นผู้ให้ความบันเทิง (ณัฐวุฒิ พิเศษสุข, 2564)

อย่างไรก็ตาม หนังตะลุงเริ่มประสบปัญหาการขาดผู้สืบทอดมาตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา สืบเนื่องจากกระแสการพัฒนาสังคมที่เน้นความทันสมัยแบบตะวันตก ทำให้เยาวชนรุ่นใหม่ ๆ หันไปสนใจวัฒนธรรมสมัยนิยมมากกว่า นอกจากนี้ยังมีปัจจัยด้านการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมและเศรษฐกิจ เช่น การขยายตัวของเมือง การย้ายถิ่นฐานของประชากร การเติบโตของอุตสาหกรรมบันเทิง ที่ส่งผลให้คนละทิ้งถิ่นฐานและวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม (พิสิฐ เจริญวงศ์, 2553) การเข้ามาของเทคโนโลยีการสื่อสารและดิจิทัลในช่วง 2-3 ทศวรรษที่ผ่านมา ก็เป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ทำให้หนังตะลุงต้องปรับตัว เพราะคนส่วนใหญ่ โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ เสพสื่อความบันเทิงผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็น YouTube, Netflix, TikTok เป็นต้น การเข้าถึงหนังตะลุงในรูปแบบเดิมที่ต้องไปชมในพื้นที่จริงจึงลดน้อยลง ขณะที่หนังตะลุงที่ยังคงยึดติดกับรูปแบบการแสดงแบบดั้งเดิมก็อาจสูญเสียความนิยมจากผู้ชมไปในที่สุด

ความท้าทายของหนังตะลุงในยุคสตรีมมิ่ง

แม้ว่าหนังตะลุงจะมีอายุกว่า 200 ปีแล้ว แต่ท่ามกลางกระแสดิจิทัลที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว หนังตะลุงก็ประสบกับความท้าทายหลายประการดังนี้

1. การขาดผู้สืบทอด

ปัญหาการขาดผู้สืบทอดศิลปะหนังตะลุงเป็นเรื่องที่สะสมมาตั้งแต่ก่อนยุคสตรีมมิ่ง เนื่องจากคนรุ่นใหม่ไม่ค่อยสนใจศิลปะวัฒนธรรมพื้นบ้าน เห็นว่าเป็นเรื่องล้าสมัย ขาดรสนิยม ไม่ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของโลก โดยเฉพาะกับหนังตะลุงที่มีภาษา สำเนียง และอุปกรณ์ประกอบที่เข้าใจยาก จึงไม่ค่อยมีเด็กหรือเยาวชนเข้ามาฝึกหัดหรือเรียนรู้จากศิลปินรุ่นเก่า (กาญจนา แก้วเทพ, 2547)

การมาถึงของยุคสตรีมมิ่ง ยิ่งทำให้คนรุ่นใหม่หันไปให้ความสนใจกับสื่อบันเทิงออนไลน์ ซึ่งให้ความบันเทิงเร็ว ทำได้ง่าย เข้าถึงได้ทุกที่ทุกเวลา จึงไม่จำเป็นต้องเสียเวลาไปดูหนังตะลุงที่ต้องเตรียมตัวนาน หรือรอดูในช่วงเทศกาลเท่านั้น จึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่หนังตะลุงจะขาดคนรุ่นใหม่เข้ามาสืบทอด

2. การแข่งขันที่รุนแรง

ในยุคที่มีแพลตฟอร์มสตรีมมิ่งให้เลือกหลากหลาย ผู้ชมมีทางเลือกในการรับชมคอนเทนต์มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นภาพยนตร์ ซีรีส์ รายการวาไรตี้ เกม หรือคอนเทนต์ที่ผู้ใช้สร้างเอง (user-generated content - UGC) ก็สามารถแข่งขันแย่งชิงเวลาและความสนใจจากผู้ชมได้ทั้งสิ้น

สำหรับหนังตระกูลแบบดั้งเดิม การจะเอาชนะใจผู้ชมที่มีตัวเลือกมากมายเหล่านี้เป็นเรื่องยาก เพราะคอนเทนต์ของหนังตระกูลอาจดูเชยและไม่น่าดึงดูดเท่ากับคอนเทนต์ใหม่ ๆ บนสตรีมมิ่ง นอกจากนี้กลุ่มคนที่ชอบดูหนังตระกูลส่วนใหญ่ก็เป็นผู้สูงอายุ ไม่ใช่คนรุ่นใหม่ที่กำลังเป็นกลุ่มผู้บริโภคหลักในปัจจุบัน

3. ความไม่คุ้นเคยกับเทคโนโลยี

การนำหนังตระกูลไปเผยแพร่ในแพลตฟอร์มสตรีมมิ่งไม่ใช่เรื่องง่าย เนื่องจากหนังตระกูลมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากคอนเทนต์บันเทิงทั่วไป เช่น การแสดงสดบนเวที การพากย์สดตามลำดับเหตุการณ์ การค้นสด การใช้ภาษาถิ่น ซึ่งการจะถ่ายทอดผ่านสื่อดิจิทัลได้นั้นจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิธีการและอุปกรณ์ให้สอดคล้องกัน

อย่างไรก็ตามศิลปินหนังตระกูลส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุที่ไม่คุ้นเคยกับเทคโนโลยีใหม่ ๆ อาจขาดทักษะและองค์ความรู้ในการใช้งานอุปกรณ์ดิจิทัล เช่น กล้องถ่ายวิดีโอ ไมโครโฟนไร้สาย คอมพิวเตอร์ตัดต่อ รวมถึงการอัปโหลดและจัดการวิดีโอบนแพลตฟอร์ม ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการสร้างและเผยแพร่คอนเทนต์หนังตระกูลไปยังกลุ่มผู้ชมออนไลน์

4. การขาดเงินทุนและการสนับสนุนจากรัฐ

การผลิตคอนเทนต์หนังตระกูลให้มีคุณภาพดีพอที่จะแข่งขันกับคอนเทนต์อื่น ๆ บนสตรีมมิ่ง จำเป็นต้องใช้เงินทุนจำนวนมาก เนื่องจากต้องลงทุนทั้งในด้านอุปกรณ์ ค่าแรงงาน การบำรุงรักษา การโฆษณา ประชาสัมพันธ์ และอื่น ๆ ซึ่งค่าใช้จ่ายเหล่านี้ไม่ใช่ศิลปินหนังตระกูลจะสามารถออกได้เองทั้งหมด

อย่างไรก็ตามการขอเงินสนับสนุนจากรัฐก็มักจะมีข้อจำกัด ทั้งในด้านปริมาณเงินทุนที่ไม่เพียงพอ กระบวนการขอทุนที่ซับซ้อน คุณสมบัติหรือเงื่อนไขที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนาหนังตระกูล หรือนโยบายที่ไม่สอดคล้องกับหนังตระกูล เช่น เน้นความบันเทิงมากกว่าการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2557)

จากความท้าทายทั้งหมดนี้ แม้จะยากลำบากแต่หนังตระกูลก็ยังคงมีโอกาสที่จะปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยใหม่ได้ ถ้าเรามองหาวิธีการใหม่ ๆ และพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลง ดังจะได้กล่าวในส่วนตัวไป

การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของหนังตระกูล

การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นกลยุทธ์หนึ่งที่จะช่วยให้หนังตระกูลสามารถอยู่รอดได้ในยุคสตรีมมิ่ง โดยมีแนวทางดังนี้

1. การบันทึกและตัดต่อวิดีโอหนังตระกูล

การแสดงหนังตระกูลแบบเดิมเป็นการแสดงสดอยู่บนเวที ดังนั้นหากจะนำเอาคอนเทนต์ไปเผยแพร่ในแพลตฟอร์มออนไลน์ ก็จำเป็นต้องบันทึกวิดีโอไว้ก่อนโดยใช้กล้องที่มีคุณภาพดีพอ จับภาพได้ชัดเจน สามารถปรับองศากล้องได้หลายรูปแบบเพื่อเก็บทั้งภาพกว้างและภาพระยะใกล้

หลังถ่ายทำวิดีโอเสร็จแล้ว ควรนำไปตัดต่อด้วยคอมพิวเตอร์ เพื่อเพิ่มเทคนิคพิเศษ เช่น การซูมภาพ การแทรกข้อความ การใส่เสียงประกอบ การตัดภาพที่ไม่จำเป็นออก รวมทั้งอาจแบ่งวิดีโอออกเป็นตอนสั้น ๆ เพื่อให้ง่ายต่อการรับชม (อรรถพล ธรรมวสุ, 2558)

แม้ว่าศิลปินหนังตะลุงรุ่นเก่าอาจไม่เชี่ยวชาญการใช้งานอุปกรณ์ดิจิทัลเหล่านี้ แต่ก็สามารถขอความช่วยเหลือจากคนรุ่นใหม่ที่เข้าใจเทคโนโลยีมากกว่า เช่น ลูกหลาน เยาวชนในท้องถิ่น หรือจ้างผู้เชี่ยวชาญด้านงานผลิตวิดีโอโดยเฉพาะ เพื่อช่วยดูแลการบันทึกและตัดต่อวิดีโอให้ออกมามีคุณภาพที่ดี

2. การเผยแพร่ผ่านแพลตฟอร์มสตรีมมิ่ง

หลังจากได้วิดีโอหนังตะลุงที่พร้อมเผยแพร่แล้ว ก็ถึงเวลานำไปโพสต์บนแพลตฟอร์มสตรีมมิ่ง ซึ่งมีหลายแพลตฟอร์มให้เลือกใช้ เช่น YouTube, Facebook, TikTok, Netflix, iQIYI เป็นต้น แต่ละแพลตฟอร์มมีข้อดีข้อเสียแตกต่างกันไป ดังนั้นจึงควรเลือกแพลตฟอร์มให้เหมาะกับกลุ่มเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการนำเสนอ

ยกตัวอย่างเช่น YouTube เหมาะสำหรับการนำเสนอคอนเทนต์หนังตะลุงที่เป็นตอนยาว มีเนื้อหาลึกซึ้ง ต้องการคุณภาพของภาพและเสียงที่ดี อยากรสร้างช่องของตัวเองและหารายได้จากโฆษณา ส่วน TikTok เหมาะกับการนำเสนอคอนเทนต์สั้นกระชับ มีกิมมิกน่าสนใจ อาจเป็นการตัดต่อฉากเด็ด ๆ จากหนังตะลุง หรือแค่เอาดนตรีประกอบมาทำเป็นเสียงหลัง เพื่อเรียกยอดวิวและผู้ติดตาม

หนังตะลุงบางคณะอาจเลือกใช้หลายแพลตฟอร์มร่วมกัน เช่น YouTube เป็นช่องหลักในการลงวิดีโอตอนเต็ม ส่วน TikTok, Facebook ใช้ในการโปรโมตคอนเทนต์เด็ด ปล่อยทีเซอร์ตัวอย่าง เพื่อกระตุ้นให้คนเข้ามาติดตามในช่อง YouTube หลัก การใช้งานข้ามแพลตฟอร์มแบบนี้จะช่วยเพิ่มการเข้าถึงและสร้างแบรนด์ของหนังตะลุงให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง

3. การสร้างเนื้อหาให้สอดคล้องกับผู้ชมออนไลน์

การที่จะดึงดูดให้ผู้ชมออนไลน์สนใจในคอนเทนต์หนังตะลุง จำเป็นต้องปรับเนื้อหาให้สอดคล้องกับความต้องการและรสนิยมของผู้ชมด้วย เช่น อาจนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบที่ทันสมัยมากขึ้น การเลือกตัวละครหรือฉากที่คนรู้จักง่าย หรือการสอดแทรกมุกตลก เป็นต้น (ชานนท์ ศรีสุวรรณนท์, 2562)

คณะหนังตะลุงบางคณะอาจทดลองทำคอนเทนต์รูปแบบใหม่ ๆ เช่น ทำการ์ตูนแอนิเมชันตัวหนังตะลุง ทำเกมสร้างตัวละครตะลุง หรือร่วมแสดงในมิวสิกวิดีโอกับศิลปินดัง ฯลฯ การผสมผสานระหว่างของเก่ากับของใหม่แบบนี้จะเป็นการช่วยสร้างความสนใจและเปิดโอกาสให้หนังตะลุงได้ขยายฐานคนดูมากขึ้น

นอกจากนี้คณะหนังตะลุงยังสามารถใช้ประโยชน์จากคุณสมบัติของแพลตฟอร์มสตรีมมิ่งในการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ชมด้วย เช่น อ่านคอมเมนต์แล้วตอบกลับ จัดประกวดหรือกิจกรรมให้ผู้ชมมีส่วนร่วม หรือถ่ายทอดสดเบื้องหลังการแสดงให้ผู้ชมได้รับชม สิ่งเหล่านี้จะช่วยสร้างความผูกพันระหว่างหนังตะลุงกับแฟน ๆ ได้ในระยะยาว

4. การใช้ดิจิทัลเพื่อต่อยอดทางการตลาด

นอกจากด้านการผลิตคอนเทนต์แล้ว หนังตะลุงยังสามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการสร้างรายได้และทำการตลาดได้ด้วย อาทิ การทำสินค้าที่ระลึกออนไลน์ของหนังตะลุง เช่น ตุ๊กตาหนังตะลุง เสื้อยืด หรือของที่ระลึกต่าง ๆ ซึ่งสามารถสร้างช่องทางจำหน่ายผ่านร้านค้าออนไลน์หรือโซเชียลมีเดีย สร้างแอปพลิเคชันเกม

หนังสือ e-book หรือการเปิดคอร์สออนไลน์สอนการทำหนังสือ ซึ่งจะเป็นการสร้างรายได้เสริม นอกเหนือจากการแสดง

การทำแคมเปญการตลาดดิจิทัล เช่น โฆษณาบน Facebook, Google, YouTube จ่ายเงินให้อินฟลูเอนเซอร์รีวิว ทำกิจกรรมกับแบรนด์อื่น ๆ หรือการ live ขายสินค้าก็เป็นทางเลือกที่น่าสนใจ ซึ่งจะช่วยกระตุ้นให้สินค้าและบริการของหนังสือเป็นที่รู้จักและสามารถเข้าถึงกลุ่มลูกค้าได้มากขึ้น

จากกลยุทธ์การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลกับหนังสือที่ได้กล่าวไปนั้น แสดงให้เห็นว่าหนังสือยังมีโอกาสเปลี่ยนวิกฤตให้เป็นโอกาส ด้วยการปรับตัวและนำสิ่งใหม่ ๆ เข้ามาช่วยพัฒนาศิลปะการแสดงที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมนี้ไม่ให้อายุหายไป ซึ่งจะต้องอาศัยความร่วมมือของคนหลายฝ่ายในการช่วยสนับสนุนต่อไป

แนวทางการสนับสนุนหนังสือจากภาคส่วนต่าง ๆ

การจะทำให้หนังสือปรับตัวและเติบโตบนแพลตฟอร์มสตรีมมิ่งได้อย่างยั่งยืนนั้น จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากหลายภาคส่วนดังนี้

1. หน่วยงานภาครัฐ

หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล ควรมีนโยบายสนับสนุนหนังสืออย่างจริงจังและต่อเนื่อง ทั้งในด้านงบประมาณ การฝึกอบรม การวิจัยพัฒนา รวมถึงการเปิดพื้นที่เวทีหรือแพลตฟอร์มเพื่อให้คณะหนังสือได้แสดงความสามารถ นอกจากนี้ภาครัฐอาจให้สิทธิพิเศษทางภาษีหรือการจดลิขสิทธิ์ เพื่อสร้างแรงจูงใจให้คณะหนังสือสร้างสรรค์ผลงานที่มีคุณภาพ และป้องกันไม่ให้เกิดการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ในการกำหนดนโยบายหรือมาตรการต่าง ๆ ควรให้ภาคประชาชนและคณะหนังสือเข้ามีส่วนร่วมด้วย เพื่อให้เกิดการตัดสินใจที่เป็นธรรมและตรงตามความต้องการ

2. สถาบันการศึกษา

สถาบันการศึกษาในพื้นที่ภาคใต้ เช่น มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ ฯลฯ ถือเป็นแหล่งรวมนักวิชาการที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน จึงควรเข้ามาจับบทบาทในการให้ความรู้ คำแนะนำ หรือเป็นที่ปรึกษาให้กับคณะหนังสือ ทั้งในด้านการผลิตคอนเทนต์ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และการวางแผนกลยุทธ์การดำเนินงาน

นอกจากนี้ยังสามารถจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการความรู้หนังสือเข้ากับสาขาอื่น ๆ เช่น การทำแอนิเมชัน การสร้างเกม การทำสื่อดิจิทัล เพื่อปูพื้นฐานให้เยาวชนรุ่นใหม่ได้รู้จักและเข้าใจในศิลปะการแสดงนี้มากขึ้น อาจมีหลักสูตรอบรมระยะสั้นสำหรับคนทั่วไปที่สนใจศึกษาหนังสือด้วยตัวเองด้วย ซึ่งจะเป็นการช่วยสร้างความตระหนักถึงคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมอีกทางหนึ่ง

3. ชุมชนและประชาสังคม

สิ่งสำคัญที่สุดในการรักษาหนังสือให้คงอยู่ คือ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนท้องถิ่น ซึ่งเป็นเจ้าของวัฒนธรรมนี้โดยตรง ไม่ว่าจะเป็นปราชญ์ชาวบ้าน ผู้สูงอายุ เยาวชน ชาวบ้านทั่วไป ควรร่วมกันอนุรักษ์และสืบสานหนังสือในฐานะสมบัติของชุมชน ด้วยการให้ความสำคัญ เรียนรู้ ถ่ายทอด และเผยแพร่วัฒนธรรมหนังสือให้คงอยู่สืบไป

ชุมชนอาจมีส่วนร่วมในการสร้างคอนเทนต์หนึ่งด้วย เช่น เป็นนักแสดง เป็นผู้เขียนบท ทำดนตรีประกอบ ประดิษฐ์หุ่นหนัง หรือช่วยประชาสัมพันธ์ผลงาน การมีส่วนร่วมแบบนี้จะช่วยให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าและความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมของตนเอง อีกทั้งยังสร้างรายได้ให้กับชุมชนอีกด้วย

นอกจากนี้ประชาสังคม เช่น กลุ่มอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม สื่อท้องถิ่น อาสาสมัคร ก็สามารถเข้ามาสนับสนุนหนึ่งด้วยให้เข้าถึงคนวงกว้างมากขึ้น ผ่านการจัดเทศกาล นิทรรศการ กิจกรรมเวิร์คชอป การทำข่าวและสารคดี ซึ่งจะเป็นการช่วยกระตุ้นให้เกิดความสนใจในศิลปะการแสดงพื้นบ้านชนิดนี้มากขึ้น

4. ภาคเอกชนและธุรกิจ

บริษัทหรือห้างร้านต่าง ๆ สามารถเข้ามาสนับสนุนหนึ่งด้วยได้ ในรูปแบบการเป็นผู้สนับสนุนหรือสปอนเซอร์ในการจัดการแสดง การผลิตคอนเทนต์ หรือการทำกิจกรรมส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม การที่แบรนด์เชื่อมโยงตัวเองเข้ากับการอนุรักษ์มรดกไทยเช่นนี้จะเพิ่มภาพลักษณ์ที่ดีและได้รับการยอมรับทางสังคม

นอกจากให้การสนับสนุนแล้ว ภาคธุรกิจยังสามารถใช้แนวคิดหรือตัวละครจากหนึ่งด้วยมาต่อยอดสร้างสินค้าและบริการได้ เช่น ออกแบบตุ๊กตา เครื่องประดับ ของที่ระลึก หรือนำหนึ่งด้วยไปใช้ในการโฆษณาทำคอนเทนต์ทางการตลาด ซึ่งถือเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มและนำศิลปวัฒนธรรมมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับยุคสมัย

การสนับสนุนจากภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งรัฐ เอกชน ประชาสังคม และชุมชนดังที่ได้กล่าวมานี้ จะเป็นพลังสำคัญที่ช่วยหนุนเสริมให้หนึ่งด้วยสามารถปรับตัวและดำรงอยู่ได้บนแพลตฟอร์มสตรีมมิ่งในฐานะสื่อใหม่ของยุคดิจิทัล พร้อมทั้งยังคงบทบาทในการเป็นศิลปะการแสดงอันทรงคุณค่าที่เชื่อมโยงผู้คนหลายรุ่นเข้าด้วยกันผ่านเรื่องราวและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมา

ข้อเสนอแนะในการพัฒนาหนึ่งด้วยต่อไปในอนาคต

แม้ว่าการปรับตัวเข้าสู่โลกดิจิทัลจะเป็นความจำเป็นที่หลีกเลี่ยงไม่ได้สำหรับหนึ่งด้วย แต่ในการพัฒนาหนึ่งด้วยไปสู่อนาคตนั้น สิ่งสำคัญคือต้องรักษาอัตลักษณ์ดั้งเดิมควบคู่ไปด้วย ไม่ใช่ปรับเปลี่ยนจนสูญเสียเอกลักษณ์ไป ดังนั้นทางสายกลางที่ควรเดินคือ การผสมผสานกันระหว่างของเก่ากับของใหม่ เช่น การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในส่วนของกรผลิตและเผยแพร่ แต่ในด้านเนื้อหา บทบาทหน้าที่ และคุณค่าหลัก ๆ ยังคงรักษาแก่นแท้เอาไว้ ไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปจนจำไม่ได้ ในขณะที่เดียวกันเราต้องพิจารณาให้ดีกว่า การปรับหนึ่งด้วยให้เข้าสู่สตรีมมิ่งนั้น มีจุดมุ่งหมายเพื่ออะไร ใช่แค่เพียงเพื่อความอยู่รอดในเชิงพาณิชย์เท่านั้นหรือไม่ แต่สิ่งสำคัญยิ่งกว่าคือเพื่อการสืบต่อภูมิปัญญา การถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ดำรงอยู่ต่อไป และการสร้างพื้นที่ทางสังคมให้คนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้และซึมซับคุณค่าของศิลปะการแสดงพื้นบ้านอันล้ำค่า ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ที่คุ้นเคย

นอกจากการนำเสนอผ่านคอนเทนต์บนสตรีมมิ่งแล้ว หนึ่งด้วยสามารถขยายบทบาทด้วยการจัดกิจกรรมหรือเวิร์คชอปออนไลน์ที่เปิดโอกาสให้ผู้ชมได้มีส่วนร่วม เช่น การเรียนรู้การทำหุ่นหนัง การฝึกพากย์เสียงตัวละคร การเขียนบทหนัง การร่วมแสดงผ่านวิดีโอคอล เป็นต้น กิจกรรมเชิงปฏิสัมพันธ์แบบนี้จะช่วยให้ผู้ชมไม่ได้เป็นแค่ผู้บริโภคเนื้อหาอย่างเดียว แต่ได้มีประสบการณ์ตรงในการเรียนรู้และสัมผัสวัฒนธรรมหนึ่งด้วยด้วยตัวเอง นอกจากนี้การสร้างชุมชนออนไลน์สำหรับแฟนหนึ่งด้วยจะช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เชื่อมโยง และสร้างเครือข่ายระหว่างผู้ที่ชื่นชอบหนึ่งด้วย ทั้งคนรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ ทั้งผู้ชมและศิลปิน ทั้งคนในพื้นที่และคนนอกพื้นที่ การมีแพลตฟอร์มดิจิทัลเป็นพื้นที่กลางให้ทุกคนได้มาร่วมพูดคุย

แชร์ความรู้และประสบการณ์ จะช่วยเสริมสร้างความผูกพันและความเข้มแข็งให้กับวงการหนังตะลุงโดยรวม ซึ่งปัจจุบันมีกลุ่ม Facebook หรือ Instagram บางกลุ่มที่มีการรวมตัวพูดคุยในลักษณะนี้แล้ว หากมีการพัฒนาช่องทางออนไลน์ขึ้นมาเฉพาะจะยิ่งเป็นผลดีมาก

ในระยะยาว หากหนังตะลุงต้องการดำรงอยู่อย่างยั่งยืน สิ่งสำคัญคือการปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนรุ่นใหม่เห็นคุณค่าและความสำคัญของหนังตะลุงตั้งแต่ต้น ซึ่งการนำเสนอหนังตะลุงผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ที่เด็กคุ้นเคยจะช่วยให้เข้าถึงง่ายขึ้น แต่ในขณะเดียวกันก็ควรส่งเสริมให้เด็ก ๆ ได้มีโอกาสชมการแสดงหนังตะลุงสด ๆ ในพื้นที่จริงด้วย เพื่อให้ได้สัมผัสกับบรรยากาศและเสน่ห์ของหนังตะลุงแบบดั้งเดิมที่หน้าจอให้ไม่ได้ การบรรจุหนังตะลุงเข้าไปในหลักสูตรท้องถิ่นตั้งแต่ระดับอนุบาล ประถม มัธยม ในรูปแบบที่สอดคล้องกับวัยของเด็ก จะช่วยให้เด็ก ๆ เรียนรู้และซึมซับหนังตะลุงไปพร้อมกับวิชาอื่น ๆ ตั้งแต่เยาว์วัย ซึ่งอาจเป็นการเล่าเรื่องเล่นบทบาทสมมติ วาดภาพ ร้องเพลง เต้นรำ หรือทำโครงการที่เกี่ยวข้องกับหนังตะลุง เด็ก ๆ จะได้เรียนรู้อย่างสนุกสนานผ่านศิลปะ โดยไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นการยัดเยียดหรือบังคับ

อีกแนวคิดที่น่าสนใจคือการนำหนังตะลุงไปเชื่อมโยงกับงานด้านอื่น ๆ เช่น การศึกษา การท่องเที่ยว การแพทย์และสุขภาพ เพื่อสร้างคุณค่าเพิ่มให้หลากหลายยิ่งขึ้น เช่น การใช้หนังตะลุงเพื่อการเรียนการสอนวิชาต่าง ๆ การสร้างทัวร์ท่องเที่ยวชุมชนโดยมีการแสดงหนังตะลุงร่วมด้วย หรือการทดลองใช้หนังตะลุงเป็นกิจกรรมบำบัดเพื่อสุขภาพจิต เป็นต้น การบูรณาการข้ามศาสตร์แบบนี้จะช่วยให้หนังตะลุงไม่หยุดนิ่งอยู่กับที่ แต่ยังสามารถต่อยอดและสร้างประโยชน์ที่กว้างขึ้นกว่าด้านความบันเทิงหรือวัฒนธรรมเพียงด้านเดียว

สรุป

การจะฟื้นฟูและพัฒนาหนังตะลุงให้เติบโตอย่างเข้มแข็งและยั่งยืนบนแพลตฟอร์มสตรีมมิ่งในยุคดิจิทัลนั้น สิ่งสำคัญที่สุดคือต้องอาศัยพลังร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งศิลปินหนังตะลุง ชุมชนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา และประชาสังคม ที่จะต้องช่วยกันผลักดันอย่างต่อเนื่อง โดยแนวทางการพัฒนาที่เป็นไปได้ คือการคงเอกลักษณ์ดั้งเดิมของหนังตะลุงไว้พร้อม ๆ กับปรับใช้เทคโนโลยีดิจิทัลให้เกิดประโยชน์ การเปิดพื้นที่ให้คนรุ่นใหม่ได้เข้ามาเรียนรู้และสืบสานวัฒนธรรม การขยายบทบาทของหนังตะลุงในเชิงสร้างสรรค์ การบูรณาการเชื่อมโยงกับสาขาอื่น ๆ เพื่อให้เกิดคุณค่าที่หลากหลายมากขึ้น รวมถึงการสร้างเครือข่ายและชุมชนแฟนหนังตะลุงให้เหนียวแน่นและยั่งยืน ถึงแม้การปรับตัวของหนังตะลุงในยุคสตรีมมิ่งจะเป็นความท้าทาย แต่ก็ใช่ว่าจะเป็นโอกาสอันดีที่เราจะได้เห็นการพลิกโฉมของศิลปะการแสดงพื้นบ้านให้กลับมาเฟื่องฟูอีกครั้งในบริบทสังคมยุคใหม่ที่เราทุกคนมีส่วนร่วม จากที่เคยเป็นศิลปะเฉพาะถิ่น หนังตะลุงในวันนี้มีความเป็นไปได้ที่จะก้าวไปสู่การเป็นมรดกทางวัฒนธรรมระดับชาติและระดับสากล สามารถทำหน้าที่ในการสะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทยได้อย่างน่าภาคภูมิใจ แม้เส้นทางข้างหน้าอาจอีกยาวไกล แต่เชื่อว่าด้วยพลังแห่งความรัก ความศรัทธา และความมุ่งมั่นของผู้คนที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย หนังตะลุงจะยังคงเป็นสมบัติอันล้ำค่าที่เราจะร่วมกันสืบสานและส่งต่อให้ลูกหลานรุ่นต่อ ๆ ไป ให้วัฒนธรรมอันงดงามนี้ดำรงอยู่คู่สังคมไทยไปอีกนานเท่านาน

เอกสารอ้างอิง

เกษม เรืองรัตน์. (2540). วัฒนธรรมการแสดงและดนตรีพื้นบ้าน. สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

- กาญจนา แก้วเทพ. (2547). การพัฒนาแบบมีส่วนร่วม: แนวคิด เทคนิค และกรณีตัวอย่าง. สำนักพิมพ์อัมรินทร์.
- จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2557). บทบาทของสื่อพื้นบ้านในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าคุณทหารลาดกระบัง.
- ชานนท์ ศรีสุวรรณนนท์. (2562). การพัฒนาหนังสือในยุคนิโอดี. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐวุฒิ พิเศษสุข. (2564). ศิลปะการแสดงหนังสือกับการพัฒนาท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์. มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ดิษยนันท์ ชุมพิบูลย์. (2560). การรับรู้และการเรียนรู้หนังสือของเยาวชนในอำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารวิชาการศรีปทุมชลบุรี, 16(1), 173-183.
- พิสิฐ เจริญวงศ์. (2553). ศิลปะการเล่นพื้นบ้านภาคใต้. สำนักพิมพ์ Museum Press.
- สวัสดิ์ เหล็กสมบูรณ์. (2559). หนังสือสายใต้: วิวัฒนาการและอนาคต. สำนักพิมพ์สุภาพใจ.
- อรรถพล ธรรมวสุ. (2558). เทคโนโลยีสารสนเทศกับการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น: กรณีศึกษาหนังสือ จังหวัดพัทลุง. วารสารสารสนเทศ, 14(2), 61-70.